

KARŞILAŞTIRMALI SİYASET: GİRİŞ

KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Machiavelli mutluluğu sağlayacak mükemmel devlet arayışını bir kenara bırakarak, bir devletin varlığını idame ettirmesi ve refah, istikrar ve iktidarını arttırmasının nasıl olacağı sorusuna yönelmiştir.

Kurumsal-Yapısalcılık büyük sömürgeci devletlerin sahip olduğu siyasal kurumların çalışma esaslarını betimleyen, onların tarihi evrilişlerini anlatan, hangi tür anayasaların bu yapılarla birlikte oluştuğunu anlatan bir içeriğe sahiptir. (AS 2014)

Bağımlılık kuramı öncelikle siyasal sistemler arasındaki gelişmişlik düzeyi farklarını açıklama ve bunların ekonomik bağımlılık ilişkilerinden kaynaklandığı temel savına dayanır.

Yapısal-İşlevsel Yaklaşım: Kurumsal-yapısal yaklaşımlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. (AS 2015)

Yapısal-İşlevsel Yaklaşım, "Tüm siyasal sistemlerin farklı ve kendilerine has kurumları vardır, ama bu sistemlerin hepsinde aynı amaçlara yönelik etkinlikler yürütülür" iddiasını içerir. (AS 2016)

Yeni Kurumsalcılıkta ussal davranan bireylerin oluşturduğu yapı içerisinde oynadığı rolleri inceleyen bir yaklaşım söz konusudur. Yeni kurumsalcılık kurumlara özgü değerler ve yazısız kurallara birer gözlem birimi veya değişken olarak yaklaşır.

Demokratik Pekişme Kuramı çerçevesinde otoriter rejimlerin nasıl ve neden çöktüğü, demokrasiye geçişin nasıl ve neden ortaya çıktığı öncelikle araştırılan konulardandır.

Uyuşma Yöntemi: Ülkelerin her türlü toplumsal, ekonomik ve kültürel koşulları farklı iken, her ülkede aynı siyasal olgu gözlemlenirse, o zaman bu olgunun nedeni olarak onunla beraber ortaya çıkan başka bir olayın varlığını aramaya denir. (AS 2016)

BİR YÖNTEM OLARAK KARŞILAŞTIRMA

Karşılaştırma yöntemi kullanarak yapılan bir araştırmada da, aynen laboratuvar ortamındaki gibi, bir bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi olup olmadığını araştırarak koşullar üretilmeye çalışılır. Ancak, burada laboratuvar ortamının ayarlamaları mümkün olmadığından, incelenecek olan olgunun ortaya çıktığı ve/veya çıkmadığı siyasal sistemler gözlemlenir. Bu durumda izlenebilecek olan iki temel yöntem olduğunu 19. yüzyıl düşünürlerinden John Stuart Mill ilk kez ortaya koymuştur.

Mill önerdiği mantık süreçlerine karşılaştırmalı yöntem adını vermemiş ve birisine **uyuşma yöntemi** (method of agreement), diğerine de **fark yöntemi** (method of difference) adını vermiştir. (AS 2015)

John Stuart Mill, karşılaştırma yöntemi kullanarak siyasal olay ve gelişmeleri açıklamak üzere uyuşma yöntemi ve fark yöntemini ortaya koyan düşünürdür. (AS 2014)

Karşılaştırmalı siyaset çalışmalarına göre, bir ülke kültürel ve sosyal bakımdan çok ayrılmışsa orada demokrasinin ortaya çıkması veya sürmesi olanaksızdır. Mesela İsviçre. (DS 2016)

Karar alma sürecinde siyasal yapılar arasında karşılıklı etkileşimle ve hatta bağımlılıkla sağlanan bütüne siyasal sistem adını vermekteyiz.

Bir toprak parçasına egemen olma iddiası genel kabul gören, o toprak üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu topluma hükmetme erkini elinde tutan sisteme **devlet**, devletin yurttaşı durumundaki bireylerin oluşturduğu bir arada yaşama alışkanlığı olan ve geleceği de paylaşma iradesi gösteren toplumlara **ulus** adını verilir.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Yönetilenlerin yöneticilerin seçiminde etkili olabildiği, yönetenlerin kendilerini seçenlere periyodik olarak hesap verdiği, tekrar seçilmek için destek istediği, her siyasal karar alma mevkii için birden fazla ve değişik siyasal görüş, fikir veya çıkarları temsil eden adayların korkusuzca, hakça yarıştığı bir ortam söz konusuysa bu rejime **demokrasi** adı verilir.

Fikir, örgütlenme, haber alma ve muhalefet özgürlüğü kısıtlı olduğu veya bulunmadığı, yönetenlerin siyasal yetkeleri belirlemelerinin söz konusu olmadığı rejimlere **otoriter rejim** denir.

Toplumdaki her yapının, kurumun hükümet ve ajanları tarafından denetim altında tutulduğu, özgürlüklerin hiç olmadığı ve hatta rejim için tehdit olarak kabul edildiği rejimlere **totaliter rejimler** adı verilir.

Kurumsallaşmış siyasal rejimlerde siyasal rejimin kuralları ve bunların işleminde etkili olan yapıları gerek siyasal yetkeler gerek yönetilenler gözünde itibar ve saygıya sahip, istikrarlı bir içerik gösterirler.

DEMOKRASİLER

Dahl demokrasi kavramının günlük konuşmalara konu olduğunu, farklı anlamlar kazandığını ve bilimsel bir kesinlik içeren bir kavram olmaktan uzaklaştığını dolayısıyla bilimsel çalışmalarda kullanılmaması gerektiğini ileri sürerek demokrasi yerine, çoğunluğun yönetimi anlamına gelen **POLİARŞİ (POİYARCHS)** kavramını önermiştir. **(AS 2016), (AS 2014)**

Demokrasi kavramı yeni üretilmiş bir terim değildir. Aristoteles'in Politika adlı bundan 25 yüzyıl önce yapıлып yayınlanmış çalışmasını inceleyecek olursanız demokrasi adıyla bir rejimden bahsedildiğini görebilirsiniz. Aristoteles çoğunluğun yönetimi olarak **timokrasi** diye bir rejim tanımlamış ve bunun bozulmuş biçimi olarak "demos (halk)" ve "cratos (yönetim)" kavramlarını birleştirerek demokrasi kavramını üretmiştir.

Aristoteles'e göre erdemli bir halk yönetimi olan timokrasi bozulduğu, ayağa düştüğü ve devlet sokaktaki gruplar tarafından yönetilmeye başlandığı zaman demokrasiye dönüşmekteydi. Ancak, yüzyıllar içinde timokrasi kavramı unutuldu ve halk yönetimi demokrasi olarak anılmaya başlandı.

Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln bu kavramı biraz daha rafineleştirerek demokrasiyi **halkın halk için halk tarafından yönetilmesi** olarak tanımlamıştır. **(AS 2016)**

Soğuk Savaş döneminde bireyin özgürlüğünü vurgulayan demokrasi uygulamalarına **batı demokrasisi** adı verilmiştir. **(AS 2015)**

Yönetilenlerin çoğunluğunun seçim ve yönetim sırasında etkili olması esasına dayanan çoğunlukçu (majoritarian) demokrasi ilk uygulama modelini Britanya'da geliştirdiğinden **Westminster tipi demokrasi** diye anılmaktadır.

Azınlıkları dışlamamak, özellikle toplumun bir kesimini alınan siyasal kararlarda sürekli olarak azınlıkta bırakmamayı temel alan demokrasi modeline **oydaşmacı demokrasi** denir.

Westminster Britanya'daki kraliyetin nerdeyse bin yıla yakın süredir bulunduğu bölgenin adı olup, daha genel olarak Britanya'daki hükümeti işaret eden bir kavramdır. Bir anlamda Türkiye'de Çankaya denildiğinde anlaşılan türden bir siyasal iktidarın bulunduğu mevki anlamım taşır

DEMOKRATİK REJİM TÜRLERİ

Çoğunlukçu Demokrasinin Parlamenter Rejimi: Çoğunlukçuluk ve çoğulculuk esasına göre ikiye ayrılan temel demokrasi modellerinin siyasal hayata uygulanması sırasında demokrasi rejimlerinin yine farklılıklar gösterdikleri ve üç değişik tür uygulamaya konu olduklarını görmekteyiz.

Britanya'da uygulanan Westminster tipi çoğunluk rejiminde hükümet kuvvetleri arasında yasama organının yürütme ve yargıya ve diğer her tür devlet kurumuna üstün tutulması söz konusudur. Demokrasinin temsile dayalı olarak uygulanması Westminster modeline göre yasama organını özel bir konuma taşır. Yasama organı doğrudan doğruya seçmenin (halkın) oyuyla seçilen üyelerden oluşan bir kamaraya sahiptir.

Britanya'daki yasama organının iki kamerası vardır. Bunlar seçmenlerin oyları ile seçilen ve halkın temsilcilerinden olu-

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

şan Avam Kamarası (House of Commons) ve Kraliyet'e bir kısmı kan bağı ile bağlı olan ve diğerleri Kraliyet tarafından genellikle kahramanlık veya evlilik yoluyla çeşitli unvan ve payeye layık görülen asillerden (aristokrasiden) oluşan Lordlar Kamarası (House of Lords). Avam Kamarası yıllar içinde gücünü artırarak Kral veya Kraliçe'nin elindeki iktidarı da, asillerin elindeki ayrıcalıkları ve gücü de alarak, meşruti monarşi kalıpları içinde halkın demokratik temsilcileri eliyle yönetimini tesis etmiştir.

Oydaşmacı Demokrasinin Parlamenter Rejimi: İsviçre başta olmak üzere, Hollanda, Belçika gibi Avrupa ve Lübnan gibi Asya ülkelerinde ise parlamenter rejim uygulamaları çoğulculuk esasına göre yaygınlık kazanmıştır.

Başkanlık Rejimi: Kuzey Amerika'da üç hükümet kuvveti olan yasama, yürütme ve yargıyı birbirinden tam anlamıyla bağımsızlaştırarak hiçbir kuvvetin diğerine egemen olamamasını sağlayacak biçimde eşit güçle donatmak yoluna gitmişlerdir. Böylece Westminster tipi çoğunlukçu demokrasinin farklı bir uygulaması ortaya çıkmıştır.

Hükümet kuvvetlerinin birbirinden bağımsız, eşit güçle birbirlerini dengeleyen ve denetleyen, onların uzlaşması durumunda yönetimin sağlandığı, uzlaşmadıkları durumda da yönetimin mümkün olmadığı bir demokrasi uygulaması Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde **başkanlık rejimi** olarak adlandırılmaktadır.

Yarı-başkanlık rejimleri: Parlamenter rejimlerle başkanlık rejimlerinin bir karması görüntüsünde olan melez rejimler olup yalnızca cumhuriyet ile yönetilen sistemlerde kullanılabilirler.

Yarı başkanlık rejimleri **ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya ve Finlandiya'da** 1919 yılında kurulmuşlardır. Alman yarı-başkanlık rejimi demokrasiyi korumak ve geliştirmekte tam bir hezimetle uğramış, 1930'larda Nasyonal Sosyalist (Nazi) Partisi'nin iktidara geçerek demokrasiyi sonlandırmasını engelleyememiştir. Finlandiya'da ise bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. **(AS 2014)**

OTORİTER REJİMLER

Otoriter rejim, tek parti rejimi veya hükümeti siyaset biliminde sadece tek bir partinin meşru olarak mevcut olabildiği ve iktidara sahip olduğu rejimlere verilen addır.

Otoriter rejim, fikir, örgütlenme, haber alma ve muhalefet özgürlüğünün kısıtlı olduğu veya bulunmadığı, yönetenlerin siyasal yetkeleri belirlemelerinin söz konusu olmadığı rejim türüdür. **(AS 2014)**

TOTALİTER REJİMLER

Totaliter rejim (totalitarianism) kavram olarak faşist İtalyan diktatörü gazeteci Benito Mussolini tarafından yirminci yüzyılın üstün rejimi olarak, çürüyüp gitmekte olan eski tür fikirler olarak takdim ettiği liberalizm ve demokrasi karşısında gelişen yeni rejim türü olarak ifade edilmiş veya onun tarafından icat edilmiş benzerdir.

Toplumdaki her kurumun, hükümet ve ajanları tarafından denetim altında tutulduğu, özgürlüklerin hiç olmadığı ve hatta rejim için tehdit olarak kabul edildiği rejimlere **totaliter rejimler** denir. **(AS 2015)**

Totaliter rejim bir ideolojinin hayata geçirilmesi amacıyla hizmet eden bir uygulamadır. Toplumun ve tekil yurttaşın yaşantısının tamamının denetim altına alındığı ve en ufak bir mahrem yaşantının devletin bilgisi, onayı ve düzenlemesi dışında mevcut olmasının mümkün ve arzulanabilir olmadığı bir siyasal rejimdir totaliter rejim.

- Demokratik rejimlerin tam tersini oluşturan bir siyasal kültür ortamında gelişirler.
- Benito Mussolini tarafından icat ve ifade edilmiştir.
- Geleneksel toplumlarda mevcut olamazlar.
- Demokrasiler kadar uzun ömürlü olamazlar.

(DS 2015)

Üniter devletler iktidar kullanımı için oluşturdukları tasarımları merkezde iktidarı yoğunlaştıran, tek ve standart uygulama olan mutlak eşitlik esasına göre kural, yasa, yönetmelik v.b. siyasal kararlar üreten ve düzenlemeler yaparlar.

Konfederasyon üniter devletin tam tersi özellikte olup merkezi hükümeti fevkalade zayıf ve çok az konuda karar alma meşru yetkine sahiptir. **İsviçre, bir konfederasyondur. (AS 2016), (AS 2015)**

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Federal devlet sistemleri: konfederasyon gibi merkezi hükümeti pek zayıf olan bir tasarımla, üniter devlet gibi merkezi hükümeti müthiş güçlü bir yapının arasında bir yerdedir.

ÇOĞUNLUKÇU KURUMSALLAŞMIŞ PARLAMENTER REJİM: BİRLEŞİK KRALLIK (BRİTANYA)

BRİTANYA

Britanya toprakları üzerinde **İngiltere (England), İskoçya, (Scotland), Galler (Wales) ve Kuzey İrlanda (Ulster)** olmak üzere dört bölgeden oluşan Birleşik Krallık, dünya dillerinin birçoğunda ve Türkçe'de de kısaca İngiltere olarak anılmaktadır. **(AS 2015)**

Britanya, çoğunlukçu (majoritarian) demokrasinin ilk uygulama modelini geliştirdiği ülkedir. (DS 2015)

Britanya Avrupa kıtasından Manş Denizi ile ayrılan, Kuzey Atlantik'te iki büyük ve çok sayıda küçük ada üzerine yayılmış bir ada devletidir.

Ülke, Büyük Britanya adası üzerinde güneyde İngiltere (England), Kuzey'de İskoçya (Scotland), Batı'da Galler (Wales) ve ayrı bir ada olan İrlanda'nın kuzeyinde Kuzey İrlanda (Ulster) olarak dört büyük bölgeden oluşmuştur.

Britanya'nın tarihine baktığımızda uzun yıllar boyunca **Keltler (Celtics), Romalılar, Danimarkalllar (Vikingler)** ve nihayet 11. yüzyılda bugünkü Fransa'nın batı kıyılarında hüküm süren Norman Kralı Fatih William (William the Conqueror) tarafından fethedildiğini görmekteyiz. Fazla bir direnişle karşılaşmayan bu güçler Büyük Britanya adalarını kolaylıkla ele geçirerek onun toprakları üzerinde egemen olmuşlardır. Bu istila ve fetihler adanın kuzeyindeki İskoç ve batısındaki Galya'yı ve Kuzey İrlanda'yı içermemişlerdir. Ancak, zamanla adanın güneyindeki İngiltere bölgesinin kralları İskoçya, Galler ve İrlanda'nın tamamını kılıç zoruyla egemenlikleri altına almışlardır. **(DS 2015)**

Birleşik Krallık, güçlü bir deniz kuvvetine ve deniz ticaret filosuna sahip olduğu için güçlü bir sanayi ülkesi haline dönmüş ve Endüstri Devrimini ilk gerçekleştiren devlet ve ekonomi haline gelmiştir.

Yirminci yüzyılın Dünya Savaşları sonunda imparatorluğun geniş toprakları üzerinde ortaya çıkan bağımsız devletlerle özel antlaşmalar yapan Birleşik Krallık onları Britanya Devletler Topluluğu (British Commonwealth) olarak yeni bir statüde bütünleştirmişti.

Britanya Devletler Topluluğu (British Commonwealth) ile Britanya, eski sömürgeleriyle olan özel ilişkilerini ekonomik ve kültürel olarak yeniden tanımlayarak sürdürmüş, uluslararası siyasal ilişkilerinin de yeni bir içerikte devam etmesini sağlamıştır. **(AS 2015)**

Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'ne **1972** yılında üye olmuş ve 2016 yılında üyelikten çıkma kararı almıştır. **(AS 2014)**

BRİTANYA DEVLET SİSTEMİ

Britanya siyasal sistemi ve rejimi; meşruti monarşi içinde **çoğunlukçu** demokrasidir. **(AS 2016)**

Yani siyasal sistem meşruti monarşi, rejim ise çoğunlukçu demokrasidir.

Rejimin temel ilkesi ise çoğunlukçuluktur. **(AS 2015), (DS 2016)**

Birleşik Krallıkta gücü azalarak bir devlet simgesi (timsali) haline dönüşen Taç'ın temel siyasal işlevi artık sadece Başbakan'ı atamak ve devleti temsil etmek, yani ulusal siyasal dayanışmanın simgesi olmaktan ibarettir.

Britanya siyasetinin eğer bir özelliği **yasama egemenliğine bağlı** bir parlamenter demokrasi rejimi uygulamasıysa, diğer özelliği de bu parlamenter rejim uygulamasının dayandığı temel ilkenin çoğunlukçuluk (majoritarianism) ilkesi olmasıdır. **(AS 2014)**

Britanya siyasetinin bir özelliği yasama egemenliğine bağlı bir parlamenter demokrasi rejimi uygulaması, diğer özelliği ise bu parlamenter rejim uygulamasının dayandığı temel ilkenin çoğunlukçuluk (majoritarianism) ilkesi olmasıdır.

Britanya'nın meşru siyasal karar alma mercii (yetkesi) fiilen Avam Kamarasıdır.

Britanya'nın yazılı bir anayasası bulunmamaktadır. (AS 2016)

Yürütme: Britanya siyasetinde hukuken, yürütme yasamadan bağımsızdır. Ancak, fiilen hem yürütmenin en etkili kurumu olan başbakanlık hem de Avam Kamarası çoğunluğu tek bir kişinin denetiminde olduğundan adeta her iki hükümet gücünün birbirine kaynaşması söz konusudur. Onun için başbakanlık kurumunda muazzam bir iktidar birikimi (temerküzü) oluşmakta, parlamenter rejim adeta bir "başbakanlık rejimi" olarak çalışmaktadır. Bu durumda, fiilen yasama ve yürütme bağımsızlığı bir hayli kuramsal bir içerikte kalmaktadır. Yürütme başbakan ve onun Taç'tan devralmış olduğu kabinesi ki, orada da harcama gücü olan bakanlıklar bulunmaktadır.

Yargı: Britanya parlamenter demokratik rejiminde yargı da, yasama ve yürütmeden bağımsız bir konumdadır. Ancak, yakın zamana kadar üst yargı veya en yüksek temyiz mahkemesi olarak kabul edebileceğimiz bir işlevi Lordlar Kamarası'ndaki Hukuk Lordları görmekteydi. Bu mahkeme ayrıca parlamenterlerin yargılanmasında da ilk aşama mahkemesi olarak görev yapmaktaydı.

Bu durum 2005'de çıkan bir yasayla değişmiş ve Hukuk Lordları Lordlar Kamarası'nın dışında **Birleşik Krallık Yüce Mahkemesi** adıyla yeni bir en üst temyiz mahkemesi ve anayasa mahkemesine dönüştürülmüş ve 2010'dan itibaren de Parlamento dışında çalışmaya başlamıştır. (DS 2015)

Westminster Demokrasisi diye anılan siyasal rejimde Yasama kurumu istediği gibi karar alır ve aldığı kararlar yasal olarak bağlayıcı ve halkın yokluğunda onların temsilcileri tarafından alınan kararlar olduğundan halkın kararları ile özdeş ve demokratik olarak da meşrudur.

Whitehall: Hükümet bürolarının bulunduğu ve İngiliz kamu yönetiminin mutfağı konumunda olan semttir. (AS 2014)

Britanya siyasal partilerinden ikisinin uzun geçmişleri vardır. Muhafazakâr Parti'nin (Conservative Party) kökleri Britanya Parlamentosu içinde Tory adıyla anılan ve aristokrat kökeninden gelen çok sayıda parlamenter barındıran bir grubun on sekizinci yüzyılda güçlü bir hizip olarak ortaya çıkmasına kadar uzanır. İşçi Partisi (Labour Party) ise işçi sendikalarının birliğinin (Trade Union Congress - TUC) büyük desteği ile işçi sınıfını temsil eden siyasal parti örgütü olarak aristokrasinin Muhafazakâr Partisi, burjuvazinin Liberal Partisi'ne karşı kurulmuş olan bir partidir. Kökleri on dokuzuncu yüzyıla uzanmakla birlikte bugünkü adıyla kuruluşu yirminci yüzyıldadır ve 1920'lerden itibaren Britanya siyasal hayatında ağırlık kazanmış olan İşçi Partisi ilk kez tek başına 1945'ten sonra iktidara gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Britanya siyaseti **Muhafazakâr Parti ile İşçi Partisi arasında geçen bir rekabet ortamı** olarak görülebilir. (AS 2015)

Britanya seçim sisteminin temel özelliği; dar bölgede, en fazla oy alan adayın seçimi kazandığı sistem olmasıdır. (AS 2016)

Britanya siyasal kültürü temsili demokrasi kurumları olan Parlamento, ulusal ölçekte örgütlenmiş siyasal partiler, çok sayıda ve yine siyasal olarak örgütlenmiş ekonomik ve sosyal çıkar grubu ve çoğunlukçu bir mantıkla düzenlenen seçim sistemi etrafında oluşmuştur.

Westminster Demokrasisi olarak anılan Britanya demokratik modelinde;

- **Yasama organı iki meclisten oluşmaktadır.**
- Yasama kurumunun aldığı kararlar yasal olarak bağlayıcıdır.
- Yasama kurumu istediği gibi karar alabilir.
- Yasama kurumunun aldığı kararlar demokratik olarak meşrudur.
- Yürütme gücü tek bir parti ve onun oluşturduğu kabinede toplanmaktadır.

(AS 2015), (AS 2014)

Britanya'da işçi sınıfı on dokuzuncu yüzyılın sonunda, kadınlar ise 1920'lerden itibaren seçme ve seçilme haklarını elde etmişlerdir.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Britanya'da çok sayıda gönüllü kuruluş kültürden sanata, eğitimden sağlığa, çevreden hayvan haklarına kadar geniş bir alanda örgütlenmiş ve faal bir biçimde çalışmaktadır

1979 yılında genel seçimleri kazanan Muhafazakâr Parti'nin başkanı ve Başbakan **Margaret Thatcher** özelleştirmelerle liberal piyasa ekonomisi uygulamalarını hayata geçirerek Birleşik Krallığın ekonomik batışını önleyen kahraman haline dönüşmüştür. **(AS 2014)**

Britanya parti sistemiyle ilgili; iki siyasal partiden birisinin iktidar, diğerinin de muhalefeti oluşturduğu iki parti sistemidir. **(AS 2016)**

Thatcher; İngiltere'de iktidarda olduğu dönemde büyük özelleştirmelere giderek, kamunun iktisadi hayatın içindeki payını küçülterek liberal piyasa ekonomisine dayalı bir ekonomi geliştirmiştir. **(AS 2016)**

ÇOĞUNLUKÇU KURUMSALLAŞMIŞ YARI-BAŞKANLIK REJİMİ: FRANSA

KONUMU, GENEL COĞRAFI VE BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

Fransa, Batı Avrupa coğrafyasında yer alan bir ülkedir. Fransa, Avrupa coğrafyasının en eski devletlerinden biridir. Batı Avrupa coğrafyasının en eski devletlerinden biridir. Yarı başkanlık rejimini öngörür. Önemli siyasal sorunlarında en yetkili makam Cumhurbaşkanlığıdır. **(AS 2015)**

Fransız Devrimi'nden itibaren tüm bir Avrupa, yirmi yılı aşkın süre bir uçtan diğer uca savaş alanına dönüştü. Fransızlar, 1798'de Mısır seferini düzenleyerek Osmanlı İmparatorluğu ile de karşı karşıya geldiler. Yirmi yılı bulan bu savaşlara "**Avrupa Koalisyon Savaşları**" denir. **(AS 2014)**

1870'lerini başında kurulan 3. Cumhuriyet Fransa'nın modern tarihinde en uzun ömürlü rejimdir ve 2. Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında, 3. Cumhuriyet'in Nazi orduları karşısında aldığı yenilgiden sonra, Fransa'da **Vichy** rejimi kuruldu. Bu, Alman işgal güçleriyle işbirliği yapan faşist bir rejimdi. **(AS 2014)**

3. Cumhuriyet, Fransa'da Birinci Dünya Savaşı'nı yöneten ve genel olarak Radikal Parti'nin egemenliği altında geçen dönemdir. **(DS 2015)**

Fransa'da 2.Dünya Savaşı sonrası kurulan 4. Cumhuriyet parlamenter bir sistemdir ve 1958 yılına kadar sürmüştür.

5. Cumhuriyet 1958 yılında halkoylaması sonucu kabul edilmiştir. **(AS 2016), (AS 2015)**

5. Cumhuriyet Anayasası'nın getirdiği en önemli yenilik, Fransa'nın yerleşik anayasal gelenekleri çerçevesinde düşünüldüğünde, yasaların anayasallık denetimiyle yetkili Anayasa Konseyi'ni öngörmesi oluyor. **(AS 2016)**

- Fransa'da önemli siyasal sorunlarda en yetkili makam Cumhurbaşkanlığıdır.
- Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve onun önerilerine göre Bakanlar Kurulu'nu atar.
- Başkan, Başbakan'ı ve onun önerilerine göre Bakanlar Kurulu'nu atar. Hükümetin istifasını kabul eder. Bakanlar Kurulu'na başkanlık eder.
- Kanunları yayınlar. Uygun görmezse, tekrar görüşülmesi istemiyle Ulusal Meclis'e geri gönderebilir. Gerekli görüldüğü yasaları, halkoylamasına sunabilir.
- Cumhurbaşkanının yetkileri arasında Millet Meclisi'ni feshetme yetkisi de sayılmalıdır.

(AS 2016)

Başlangıçta, Fransa Cumhurbaşkanlarının yedi yıllık bir süre için seçimleri öngörülmüştü. Anayasal olarak ikinci bir görev süresi tanınmıştı. Yakın zamanda yapılan bir değişiklikle, süre **beş yıla** sınırlandırılmış, ikinci bir dönem için aday olma hakkı korunmuştur. **(AS 2015)**

Fransız sisteminde iki meclis vardır: **Millet Meclisi ve Senato** **(AS 2015)**

Fransa'da yasaların anayasallık denetimiyle yetkili olan Anayasa Konseyi'dir.

Fransız yaşamının yönlendiricisi en temel kurum **okul** olarak nitelendirilmekte ve öğrencilere cumhuriyetçi olmayı ve dünyevi düşünmeyi aşılacaktır. **(AS 2015), (DS 2016)**

Okul, Fransa'da vatandaşların yaşamlarını köklü bir biçimde etkileyen ve kültür mirasının yeni kuşaklara devredilmesinde rol oynayan kurumdur. **(AS 2014)**

De Gaulle, Fransa'yı NATO'nun askeri kanadından çıkaran Fransız Cumhurbaşkanıdır. **(DS 2015)**

www.onedayaof.com

one day AÖF

"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

Fransız sistemi iki meclisli sistemlerdendir. Anayasa'nın kendi diliyle "**Parlamento, Millet Meclisi ve Senato'dan oluşur**". Hükümetin programının oylanma yeri sadece Millet Meclisi'dir. Her iki meclisin üyeleri, dokunulmazlık ayrıcalığına sahiptirler. Üyesi olsun veya olmasın Bakanlar Kurulu mensupları, her iki meclisin oturumlarına katılabilirler. Talep üzerine bu meclislerde açıklama yapabilirler. Yeni bir yasa önerisi veya mevcut yasalarda değişiklik önerilerini Millet Meclisi üyeleriyle Bakanlar Kurulu her biri ayrı ayrı sunma yetkisine sahiptir.

Yine Parlamentolar'dan geçen bir yasanın aleyhine iptal davası açılması halinde, iptal davasına konu yasanın anayasal uygunluğunu yayımından önce karara bağlar. Konsey önünde iptal davası açma yetkisi, Cumhurbaşkanı, Başbakan'a ve Millet Meclisi Başkanı ile Senato Başkanları'na tanınmıştır. Belirli sayıya ulaşan parlamento üyeleri de iptal davası açabilirler. **(AS 2016)**

Fransız Anayasası, kuvvetler ayrılığı ilkesi uyarınca *Bakanlar kurulu üyelerinin hükümet üyeliğinin yanı sıra parlamento üyesi olmasını engellemektedir.* **(AS 2016)**

Bilgeler Kurulu: Fransa, toplumu veya siyasal düzeni ilgilendiren kimi konularda, konunun incelenmesi için **ad hoc mahiyette** "Bilgeler Kurulu" oluşturmayı adet edinmiştir. Bu tür kurullara, kurulun ele alacağı konularda genellikle deneyimli ve bilgili kişiler atanır. Kurul üyelerinin farklı siyasal eğilimleri yansıtmasına özen gösterilir. **(AS 2014)**

ÇOĞUNLUKÇU KURUMSALLAŞMIŞ BAŞKANLIK REJİMİ: ABD

AMERİKAN SİYASAL SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

18. yüzyılın sonlarında İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını kazandıktan sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) çağdaş dünyanın ilk demokrasilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Kurulduğu tarihten günümüze kadar da rejim değişikliği yaşamadan demokrasiyle yönetilmiştir.

Dünyada halen yürürlükte olan **en eski yazılı anayasa olma özelliğini koruyan Amerikan Anayasası** daha sonra birçok başka ülke anayasası için bir ilham kaynağı olmuştur. Dünyadaki ilk siyasal partiler de ABD'de ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Amerika'nın büyük iki partisinden birisi olan **Demokrat Parti dünyadaki en eski siyasi parti olma özelliğini taşımaktadır.**

Cumhuriyetin Kuruluşu (1775-1789): Amerikan siyasal sisteminin kökenleri ülkenin 1783'te bağımsızlığını kazandığı dönemde bulunabilir. Kristof Kolomb Amerika'yı 1492'de keşfettiği halde, 17nci yüzyılda Atlantik sahil şeridinde İngiliz sömürge yönetimi kurulana dek ülke dağınık yerleşim birimleri halinde kalmıştır. İngiltere'nin hakimiyeti altındaki nüfusun çoğunluğu Avrupa'dan, özellikle de İngiltere'den gelen göçmenlerden oluşmuştur. **İngiliz sömürge yönetiminin haktan topladığı vergileri giderek arttırması**, İngiltere'ye karşı başlatılan ve kısa zamanda devrime dönüşen ayaklanmanın en önemli nedenidir. (AS 2015)

1775 yılında Massachusetts'te patlak veren ve hızla yayılan ayaklanmanın başlamasından bir yıl sonra bağımsızlık hareketinin liderleri 4 Temmuz 1776'da bir araya gelerek Bağımsızlık Bildirgesi'ni (Declaration of Independence) imzalamışlardır. İngiliz yönetimini şiddetle eleştiren ve mevcut şartlar altında bağımsızlık için girişilen mücadelenin meşruiyetini savunan Bağımsızlık Bildirgesi daha sonraki yıllarda dünyanın farklı ülkelerindeki sömürge idarelerine karşı bayrak açan bağımsızlık hareketlerinin esinlendikleri tarihi bir belge olma niteliğini taşımaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Rusya, Kanada ve Çin'den sonra dünyanın dördüncü büyük ülkesidir. **1783 yılında bağımsızlığını kazanmıştır.** (AS 2016)

Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi gelişiminde önemli olan üç büyük dönüm noktası vardır: cumhuriyetin kuruluşu, **iç savaş (1861-1865) (DS 2015)** ve **New Deal dönemi (1933-1940) (AS 2014)**

Amerikan hükümetinin ve siyasetinin anayasal çerçevesi 1787'de yazılan, 1788'de onanan ve 1789'da yürürlüğe giren ABD Anayasasıyla belirlenmiştir. **Halen dünyanın yürürlükteki en eski anayasası** olan bu anayasada, sonuncusu 1992'de olmak üzere, toplam 27 kere değişiklik yapılmıştır. (AS 2016), (AS 2014)

"**HAKLAR KANUNU**" (**BİLL OF RIGHTS**) olarak bilinen ilk 10 değişiklik ABD vatandaşlarının haklarını belirler ve **bireysel özgürlüklerle kanun önünde yargılanma sürecini** güvence altına almaktadır. Bu yasalar ilk Kongre'de 1789'da kabul edilmiş ve 1791'de anayasanın parçası haline gelmiştir. (AS 2015)

ABD'DE SİYASİ HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

HABEAS CORPUS İLKESİ yargıcın bir kişinin hangi hukuki gerekçe ile hapisanede tutuklu olduğunu açıklama zorunluluğu bulunması anlamına gelmektedir. (AS 2016), (AS 2014)

Amerika'da Başkanlık ve Kongre seçimlerine katılım oranı Avrupa'nın üstündedir. (DS 2015)

ABD'deki seçimlerde **tek üyeli dar bölge çoğunluk sistemi** uygulanmaktadır. (DS 2016)

www.onedayaof.com

one day AÖF

"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

ABD'DE POLİTİKA YAPICI KURUMLAR

Amerikan siyasal sisteminin üç ana politika yapıcı kurumu Başkanlık (Presidency), Kongre (Congress) ve Yüksek Mahkemedir. Daha önce de belirtildiği gibi Başkan (yürütme), Kongre (yasama) ve Yüksek Mahkeme (yargı) tarafından temsil edilen hükümetin üç organı arasında hem iş bölümü hem de kontrol ve dengeler sistemi bulunmaktadır.

ABD Başkanları doğrudan halk tarafından seçilir. (AS 2014)

ABD'de siyasi temsilin ve yasa yapımının ana kurumu olan Kongre'nin Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki meclisi vardır.

KONGRE: Kongre ABD'de siyasi temsilin ve yasa yapımının ana kurumudur. **Kongre'nin en önemli örgütsel özelliği iki meclisli olmasıdır.** (AS 2015)

Anayasayı yazanlar yasama yetkisinin çoğunluk tarafından kontrol edilen tek bir kurumun elinde toplanmasını engellemenin önemli olacağını düşünerek yasama organında Temsilciler Meclisi'nin yanı sıra Senato'nun da bulunmasını öngörmüşlerdir.

Amerikan siyasal sisteminde Kongre'nin önemi aşağıdaki alanlardaki güç ve otoritesinden kaynaklanmaktadır:

Temsil: Kongre toplumdaki farklı ve sık sık çatışan ekonomik, sosyal ve siyasi çıkarların ifade edildiği ana kurumdur.

Yasama: Kongre federal hükümetin tüm yasalarının hazırlanması, tartışılması ve yürürlüğe konulması konusunda anayasa tarafından yetkilendirilmiştir.

İdari Gözetim: Kongre yasamanın onayladığı yasaların ve politikaların uygulandığından emin olmak amacıyla federal hükümet bürokrasisinin işleyişini denetler.

Mali Yetki: Amerika anayasası yürütme tarafından hazırlanan federal hükümet bütçesi üzerindeki son sözü söyleme yetkisini Kongre'ye vermiştir.

Onay: Senato'nun Yüksek Mahkeme yargıçları, Amerika'nın yabancı ülkelerdeki büyükelçileri ve bakanlıklar gibi Başkan tarafından belirlenen önemli mevki atamalarını onaylama veya reddetme yetkisi vardır.

ABD siyasal sistemindeki yetki dağılımından dolayı Kongre de ülkenin hükümet yapısının bir parçasıdır. Beyaz Saray ve Kongre'yi eş zamanlı olarak aynı partinin kontrol ettiği durumlarda ABD'de bir "**parti hükümeti**"nden bahsetmek mümkündür. Ancak 1960'lardan bu yana Amerikan siyasetinde bir partinin Kongre'nin bir kanadını veya her iki kanadını da kontrol ederken öteki partinin başkanlığı kazandığı "**bölünmüş hükümet**" yönünde ilerleyiş söz konusudur. Örneğin, 2010 Kongre seçimlerinin ardından Demokrat Partili Barrack Obama'nın Başkanlığı sürerken Cumhuriyetçi Parti'nin Temsilciler Meclisi'ni ele geçirmesiyle bu durum yeniden ortaya çıkmıştır.

Bölünmüş Hükümet kavramı, kongrenin bir parti, yürütmenin ise başka bir parti hakimiyeti altında olmasını ifade eder. (AS 2016)

Franklin D. Roosevelt'e kadar, Amerikan Başkanları genellikle iki dönemden fazla görev yapmamışlardır. Ancak **Roosevelt üç dönem üst üste görev yapmış**, 1944'te dördüncü kere tekrar seçilmişse de dönemini tamamlayamadan vefat etmiştir. (AS 2016)

Çıkar Grupları ve Lobicilik

Çıkar grubu ortak çıkarlara ve amaçlara sahip, hükümetin kamu politikalarıyla ilgili kararlarını etkilemeyi hedefleyen bir örgütlenme biçimidir. Birçok demokratik ülkede çıkar grupları siyasi sürecin parçasıdır.

Amerikan siyasal sisteminde çıkar grupları birkaç nedenden dolayı önemli rol oynarlar.

- Birincisi, iyi örgütlenmiş ve güçlü mali kaynaklara sahip olan bazı çıkar grupları kendilerini ilgilendiren konularda Kongre üzerinde etkili olabilmektedir.
- İkincisi Amerikan siyasi partilerinin Avrupa partilerine göre daha zayıf olmaları nedeniyle çıkar grupları Amerikan toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlarının temsil edilmesinde söz sahibi olabilmektedirler.
- Üçüncüsü, ABD'deki çıkar gruplarının sayısı, federal hükümetin desteklediği proje ve programların çoğalmasıyla, son yıllarda hızlı bir artış göstermiştir.

ABD'deki çıkar grupları amaçları, üye sayısı, mali kaynakları, kamu politikaları alanındaki uzmanlıkları ve etkililikleri ba-

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

kımından birbirinden ayrılmaktadır.

Çıkar gruplarını çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür.

- **İktisadi çıkar grupları** büyük şirketlerin ve işverenlerin, meslek odalarının, çiftçilerin ve sendikaların çıkarlarını destekleyen grupları içermektedir.
- **Konuya özel çıkar grupları**, "Ulusal Silah Birliği" (National Rifle Association) gibi sadece vatandaşların ateşli silah taşıma hakkını savunmakla ilgilenen, belirli bir konuyu kamuoyuna duyurmak ve konuyla ilgili gelişmeleri izlemek amacıyla kurulan gruplardır.
- **İdeolojik çıkar grupları** kamu politikalarını kendi siyasi görüşleri doğrultusunda etkilemeyi amaçlarlar: Liberal siyaseti savunan "Demokratik Eylem İçin Birleşen Amerikalılar" (Americansfor Democratic Action) ile muhafazakar siyasi görüşleri yansıtan "Amerikan Yaşam Tarzını Destekleyenler" (People for the American Way) bu türün tipik örnekleridir. "Hristiyan Koalisyonu" (Christian Coalition) gibi dini çıkar grupları Amerikan toplumunun daha dindar kesimlerinin çıkarlarını desteklemekle ilgilenirler.
- **Kamu çıkarını savunan gruplar** arasında çevre sorunlarıyla ilgilenenlerden tüketici haklarını savunanlara kadar bir dizi oluşum bulunmaktadır. "Renkli Halkların İlerlemesi İçin Ulusal Birlik" (National Association for the Advancement of Colored People) gibi sivil haklarla ilgili gruplar siyahların haklarını ilgilendiren hükümet kararlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. Son olarak, Amerikan dış politikasını etkilemek için çaba sarf eden dış politika çıkar grupları bulunmaktadır.

Amerikan siyasi sisteminin geleneksel bir parçası olan lobicilik, ABD Kongre'sinin çalışmalarında ve verdiği kararlarda oldukça önemli rol oynamaktadır. Özellikle, aynı kamu politikalarını hedef alan değişik lobilerin aralarında bir tür koalisyon oluşturarak ortak hareket etmeleri halinde, çıkar grupları Temsilciler Meclisi ve Senato üyelerinin oylarını etkilemekte başarılı olabilmektedirler.

ABD siyasetindeki "lobicilik" faaliyetlerinin temel hedefi; kongre üleriyle birebir konuşarak bir yasa tasarısı hakkındaki görüşlerini etkilemektir. (AS 2015), (AS 2014)

OYDAŞMACI KURUMSALLAŞMIŞ REJİM: İSVİÇRE

GİRİŞ

İsviçre, resmî adıyla **İsviçre Konfederasyonu**, Avrupa kıtasının ortasında (İsviçrelilerin değimiyle kalbinde) yer alır. Kuzeyinde Almanya, batısında Fransa, güneyinde İtalya ve doğusunda Avusturya ile Lihtenştayn bulunan, 7.785.806 nüfusa ve 41.293 km² yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Baskenti Bern'dir.

Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romanca İsviçre'nin resmî dilleridir. (DS 2015)

İSVİÇRE MODELİ FEDERALİZM

İsviçre Konfederasyonu federal bir devlettir. İsviçre modeli federalizm, bir Konfederasyondan yola çıkmış, zaman içinde kurumlar dönüşüme uğrayarak federal bir devletin doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle, **federalizm, İsviçre siyasi sisteminin en temel ilkesi olarak kabul edilmektedir.**

İsviçre Devleti'nin meşruiyeti, federalizm ilkesi ve Anayasa'nın birinci maddesinde, İsviçre Konfederasyonu'nun İsviçre halkı ve kantonlardan oluştuğunu belirten düzenlemelere dayanır.

İsviçre Konfederasyonu'nu oluşturan yirmi altı tam ve yarım kantonların hukuki varlıkları kesin bir şekilde korunmuştur.

Arend Lijphart, İsviçre demokrasisini OYDAŞMACI BİR DEMOKRASİ olarak tanımlamaktadır. (DS 2015)

Oydaşmacı demokrasi yönetiminde alman kararların, oy çokluğuna göre değil oybirliğine göre alındığı bir sistemdir. **Siyasal sistemde tek bir baskın grubunun oluşumu engellenmiştir.** Oydaşmacı demokrasilerde bir yandan kitleler arasında derin ayrılıklar bulunurken öte yandan elitler düzeyinde uzlaşma kurumsallaşmıştır.

SİYASAL KURUMLAR VE SİYASAL KURUMLARIN İŞLEYİŞİ

İsviçre Parlamentosu iki kanatlıdır: Ulusal Konsey ve Devletler Konseyi

İsviçre Parlamentosu yukarıda da belirtildiği gibi iki kanatlıdır. Ulusal Konsey, iki yüz milletvekilinden oluşur. Kantonlar, Ulusal Konsey'de nüfuslarına oranla temsil edilirler, bu oran her on yılda bir gözden geçirilir. Ulusal Konsey seçimleri dört yılda bir yapılır, milletvekilleri yeniden seçilebilirler.

Devletler Konseyi (Kantonlar Konseyi), kırk altı milletvekilinden oluşur. Altı Kanton bir milletvekili ile temsil edilirken, diğer yirmi kanton ikişer milletvekili ile temsil edilir. Devletler Konseyi seçimleri de dört yılda bir yapılır.

Yürütme organı olan ve yedi üyeden oluşan FEDERAL KONSEY, ülkenin izleyeceği siyaseti belirler, mevzuatı hazırlar, anlaşmaları imzalar, idari teşkilatı yönetir ve Kantonların faaliyetlerini gözetim altında tutar. (DS 2015)

Federal Meclis, Federal Konsey'in aynı alanlardaki görev ve yetkilerini kullanmasını engelleyebilir. (DS 2016)

Yargı (Federal Mahkeme)

Yargı yetkisi, kanton mahkemeleri tarafından kullanılır. Federal kanunların uygulanmasını denetlemek yetkisi, İsviçre Anayasası tarafından, Yüksek yargı organı Federal Mahkeme'ye verilmiştir. Federal Mahkeme ilk derece Federal Mahkemeler, Federal İdare Mahkemesi ve Federal Ceza Mahkemesi ile kanton mahkemeleri tarafından verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.

İsviçre'de Hükümet ile Meclis'in görev ve yetkileri büyük ölçüde iç içe olduğu için yasama ve yürütme erkinin işleyişi bakımından kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması belirgin değildir.

SİYASAL KÜLTÜR VE SİYASAL KATILMA

www.onedayaof.com

one day AÖF

"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

SEÇİM SİSTEMİ

İsviçre siyasi sisteminin özelliklerinden biri de makam sahiplerinin atanması değil seçilmesidir. Yalnızca Meclis ve hükümet değil, hakimler ve mahalli idareler de seçilmektedir. Yirmi altı kanton ve çok sayıda mahalli idarenin olduğu İsviçre' de bu nedenle çok sayıda seçim yapılmaktadır. Bu yapının gereği olarak seçimler, Konfederasyon ve kantonlar düzeyinde yapılır. **(DS 2016)**

Diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak İsviçre'de aşırı sağ eğilimli ya da aşırı sol eğilimli partiler nadiren görülmektedir. **Klaus Armingeon (2003), bu durumu İsviçre'de demokratik hakların yerleşmiş olmasıyla açıklamaktadır. (DS 2016)**

Temsili demokrasilerde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi düşünceler yalnızca aşırı sağ eğilimli siyasi partiler bünyesinde ifade edilebilirken, İsviçre halkı doğrudan demokrasi yöntemlerini kullanarak somut bir şekilde bu konudaki düşüncelerini açıklayabilmektedir. Liberal, egemen elit sınıfın örgütlü işçi hareketlerini sisteme içinde eritmesi nedeniyle aşırı sol eğilimli bir siyasi partiye de İsviçre siyasi hayatında ender olarak rastlanmaktadır.

DOĞRUDAN DEMOKRASİ

HALKIN KANUN TEKLİFİ

Halkın kanun teklifi, Anayasanın tümünü ya da bir kısmını değiştirmeye yönelik olarak **yüz bin vatandaş tarafından** imzalanarak verilen öneridir. **(DS 2016)**

OTORİTER REJİMLER

OTORİTER REJİM KAVRAMI

Ufak bir zümrenin devlet yönetimini topluma karşı anayasal bir sorumluluğu olmadan elinde tuttuğu siyasal sistemlere **otoriter rejimler** denir.

Otoriter rejim, siyasal sistemler arasında kökeni en eskiye dayanan ve haliyle tarih boyunca içinde birçok farklı türü barındırmış sistemdir.

Tarihsel açıdan baktığımızda antik Yunan şehir devletleri ve 19.yy ve sonrası modern ulus-devletlerin bir kısmında gördüğümüz demokrasiler ve Napolyon Bonaparte ile başlayıp Nazizm ve Stalinizm gibi yönetimlerle devam eden modern çağa özgü totaliter rejimler insanlığın siyasi tarihinde istisnai vakalardır.

Oysa otoriter rejimler tarih boyunca birçok farklı coğrafyada, farklı şekillerde ortaya çıkmışlardır. Örneğin 14. ve 17. yüzyıllar arasında Çin'de hüküm süren Ming hanedanının merkezi bürokrasi üzerinden ülkede kurduğu mutlak bir hakimiyetten söz edilebilirken, Ming hanedanının Britanya'daki çağdaşı Tudor hanedanı, kral ve kraliçelerinin çeşitli prenslerle yaptığı koalisyonlar içinde, adem-i merkeziyetçi (yerinden yönetime dayalı) bir anlayışla krallığı yönetmekte idi.

Bir ülkenin gelir düzeyi yükseldikçe o ülkede askeri darbe görülme olasılığı da önemli ölçüde azalır. Modern siyasi tarihte darbe yaşamış en zengin ülke olan 1976 Arjantin'inde kişi başına düşen milli gelir 4000 Amerikan doları civarındaydı. (DS 2016)

Dekolonizasyon bir sömürge devletin bağımsızlığını kazanma sürecine verilen addır.

OTORİTER REJİM TÜRLERİ

ASKERİ CUNTA YÖNETİMİ

Askeri cunta yönetiminde ülkede kimin iktidarı süreceğine ve kimin hangi politikaları (ticaret, eğitim, ulaştırma vb.) yürüteceğine ordu veya ordu içinde bir grup subay karar verir.

TEK-PARTİ YÖNETİMİ

Tek-parti sistemleri otoriter rejimler arasında en istikrarlı ve yapısal açıdan en esnek olanıdır. Bu sistemin ana özelliği devletin yasama, yürütme ve yargı kollarının tek bir siyasi parti tarafından mutlak biçimde denetlenmesi ve işletilmesi, başka bir deyişle partinin devletle eşanamlı hale gelmesidir. Yasama, yürütme ve yargı tek bir siyasi parti tarafından işletilip denetlenmektedir. Devletin kademelerinde görev yapan bürokratlar aynı zamanda parti üyesidir. Parti, siyasi gücü tekelinde tutar. (DS 2016)

DİKTA YÖNETİMİ

Dikta yönetimlerinde baştaki tek adamın (diktatörün) her konuda mutlak hâkimiyeti söz konusudur. Devletteki bütün kilit kararlar diktatör ve yakın çevresi tarafından alınır. Tek-parti ve/veya ordunun desteği ve ülke içindeki yapılanması, bu diktatörlerin ülkeyi etkili bir şekilde yönetebilmeleri için gerekli olabilir. Ancak diktatörlükleri tek parti ve askeri cunta yönetiminden farklı kılan özellik bu iki kurumun diktatörün siyasi erkini kontrol veya tehdit edecek kadar etkili olmayışlarıdır.

Bir diktatörü iktidara getiren etkenlerle, onu iktidarda tutan etkenler farklı olabilir. Kişisel karizma ve beklenmedik olaylar (suikast, doğal afet, iç savaş, başka ülkelerin işgali) bir lideri başa diktatör olarak getirebilir. Bir lider, başında olduğu siyasi sistemi çeşitli bahanelerle lağvedip bir dikta rejimi kurabilir. Bunun en temel yolu Latin Amerika'da görülen bir sivil darbe uygulaması olan **autogolpe**'dir.

PATRONAJ SİSTEMİ: Bir siyasi liderin politik destek karşılığı kişi ve zümrelere devletin kaynaklarını kullanarak maddi çıkar sağlamasına **patronaj sistemi** denir.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

NEOPATRİMONYAL REJİMLER: Liderin bir taraftan devletin kaynaklarının kullanımı üzerinde sınırsız yetkisi bulunduğu, diğer taraftan bu gücü yakınlarını kayırmak ve için kullandığı rejimlere **neopatrimonyal rejimler** denmektedir. **(DS 2015)**

Neopatrimonyal liderin devletin kaynaklarının kullanımı üzerinde sınırsız yetkisi bulunduğu ve bu gücü **yakınlarını kayırmak için** kullandığı Afrika ülkelerinin orduları bir yandan karşı darbe riskini önlemek için zayıf tutulur, diğer yandan da başka grupların darbe yapma riskini önlemek için başkentten çok fazla uzaklaştırılmaz. Neopatrimonyal liderler orduyu hem zayıf tutup hem de başkentten uzaklaştırmaya korktukları için diğer kıtalara nazaran Afrika'da ülkelerarası savaşların şaşırtıcı derecede seyrek olması rastlanan bir durumdur. **(DS 2016)**

OTORİTER REJİMLERDE DEVLET-BİREY İLİŞKİLERİ

Otoriter rejimler yönettikleri halk üzerinde geniş bir kontrol sağlamak için üç ana yola başvurulur: baskı kurma, sisteme bağlama ve lider kültür yaratma.

Totaliter rejimlerde devlet şiddetinin yöneldiği nesnel hedeflerden bazıları: farklı ırka mensup olanlar, eşcinseller, çingeneler, farklı din mensupları vs. **(DS 2016)**

Paramiliter güçler devlet tarafından organize edilmiş ve silahlandırılmış, ancak devletle resmi bir bağı olmayan rejim düşmanı olarak tanımlanan nesnel hedeflerin korkutulması ve imha edilmesinde kullanılan askeri nitelikteki örgütlerdir.

LİDER KÜLTÜ

Otoriter rejimler, liderlerini bir kült haline getirerek de toplum üzerindeki kontrollerini arttırabilirler. Devlet kontrolündeki iletişim kanalları, lidere karizmatik bir güç bahsetme adına, onun bir insanın sahip olabileceği niteliklerin çok ötesinde güç ve özelliklerle sahip olduğu fikrini topluma sürekli bir şekilde yayar. Bu ikna sürecinin amacı, lidere ve etrafındakilere karşı çıkmanın birey için hem maddi hem de manevi olarak oldukça maliyetli bir hale getirilmesidir.

- Lidere insanüstü sayılabilecek özellikler atfedilmesi
- Liderin ölümünden sonra kutsallaştırılmasının parti tarafından devam ettirilmesi
- Liderin kararlarının sorgulanamaz hale gelmesi
- Liderin, devletin ve devleti yöneten siyasi partinin üstünde olması

lider kültürü oluştuğunun göstergeleridir.

(DS 2016)

OTORİTER REJİM ÖRNEĞİ: FRANCO DÖNEMİ'NDE İSPANYA

Franco dönemi İspanya'sı (1939-1975) tek-adam sistemini örnekleyen bir otoriter rejimdir. Ancak sınırlı da olsa çoğulcu siyasal yapıya izin vermiş olması, sistemin zayıf ve çok katmanlı ideolojik yapısının halkı topyekün mobilizasyondan sakınması ve Franco'nun sürdürdüğü politikaların genelde akılcı ve tahmin edilebilir olması, bu rejimi Mussolini İtalya'sı ve Nazi Almanya'sından anlamlı bir biçimde ayırır.

Ekonomik büyüme dalgası ile birlikte yürütme organlarının yönetimine uzman teknokratlar getirmiştir. Her tip muhalefeti özel kurduğu askeri inzibat güçleriyle bastırmıştır. Ülkenin ismini İspanya Krallığı'ndan İspanya Devleti'ne çevirmiştir. **(DS 2015)**

- Kilise ile yakın ilişkiler geliştirmek
- Sınırlı siyasal katılıma izin vermek
- Özel paramiliter güçler kurmak
- Kontrol altında tutulan sendikalar kurmak

Franco döneminde yaşanan diğer gelişmelerdir.

(DS 2016)

TOTALİTER REJİMLER

TOTALİTER REJİM KAVRAMI

Genel olarak merkezîyetçi bir devlet yapısı ve radikal bir ideoloji üzerine kurulan, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapının bütün üyelerini ve kurumlarını dönüştürmeyi hedefleyen, bireysel özgürlükleri ortadan kaldıran siyasal sistemler **totaliter rejim** olarak adlandırılır.

PROPAGANDA: Propaganda kamuoyunu bir düşünceyi savunanların görüşlerine uygun şekilde etkilemeyi amaçlayan bir iletişim biçimidir. (DS 2016)

Demokratik sistemlerde farklı görüşe sahip grupların ve siyasi partilerin de propaganda yapmasına izin verilmektedir. Totaliter rejimlerde iletişimin devlet tekelinde olması propagandayı halkla ilişkiler sürecinden çıkarıp **endoktrinasyonun**, yani bir öğretinin kitleler tarafından sorgulanmadan benimsenmesinin sağlanmasına yönelik faaliyetler bütününün bir parçası haline getirmektedir.

TOTALİTER REJİM UYGULAMALARI

İTALYA ÖRNEĞİ: FAŞİZM

Totaliterlik kavramının İtalya'da bizzat Mussolini tarafından siyasal literatüre kazandırılmış olması nedeniyle yine Mussolini tarafından kullanımı yaygınlaştırılan faşizm ile totaliterlik çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Faşizm kavramının kaynağı olan fasces antik Roma'da toplumun birliğiyle desteklenen güçlü siyasal otoriteyi temsil eden değnekler demetine verilen isimdir ve kurulan rejimin de simgesi olmuştur.

ALMANYA ÖRNEĞİ: NAZİZM

Totaliter rejimlerin en kurumsallaşmış örneği Nazi Almanyası'dır. (DS 2015)

Rejimin kurucusu Adolf Hitler 1919'da Alman İşçi Partisi'ne girmiş, 1921'de adı daha sonra sadece Nazi Partisi şeklinde anılacak olan Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin başına geçmiştir.

SOVYETLER BİRLİĞİ ÖRNEĞİ: STALİNİZM

Totaliter bir rejimin kurucu ideolojisinin özellikleri ve temel ilkelerinden ziyade, iktidara geldikten sonra sosyo-ekonomik düzeni topyekûn denetim altına alma, kurumları ve toplumu dönüştürme ve bu hedefler için şiddete başvurma kıstaslarına öncelik verilerek bir totaliterlik tanımı yapıldığında Mussolini ve Hitler rejimleri sağ totaliterlik, Stalin rejimi sol totaliterlik olarak adlandırılmaktadır.

Bundan yola çıkılarak çok sayıda kaynakta Stalin dönemindeki Sovyetler Birliği rejimi totaliterliğin Marksizm-Leninizm uygulaması olarak kabul edilmektedir.

ÇİN ÖRNEĞİ: MAOİZM

Maoizm, 1949'dan Mao'nun 1979'daki ölümüne kadar süren dönemi ve Mao'nun sosyalizm yorumunu ifade etmektedir.

Çin'de 1958-1961 yılları arasında tarımın kolektifleştirilmesi ve modernleşmesini amaçlayan politikalara İleriye Büyük Sıçrayış denir. (DS 2015)

Mao 1966'da bu kez Kültür Devrimi adıyla yeni bir hareket başlatmıştır. İleriye Büyük Sıçrayıcın başarısız olmasından sonra parti içinde hükümet politikalarının değişmesi Mao'da ekonomik dönüşümün başarıya ulaşması için siyasal ve toplumsal dönüşüme ihtiyacı olduğu fikrini uyandırmıştır. Buna göre Çin toplumunun kapitalist ve geleneksel/gerici unsurlarından temizlenmesi gerekiyordu. Parti içindeki Mao'ya muhalif olan siyasetçiler sürgüne gönderilmiştir. Gericisi olduğu düşünülen tarihi eserler tahrip edilmiş, burjuva unsurlarla savaş kapsamında zorunlu yeniden iskânlar yapılmış, dönemin şiddetinin simgelerinden kamusal alandaki infazlar yoğunlaşmıştır. Kızıl Muhafızlar adıyla bilinen gruplar eskiye ait gelenek, kültür, alışkanlıklar ve düşüncelerin yok edilmesinde önemli rol oynamıştır.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

TOTALİTER REJİMLERİN EKONOMİ POLİTİĞİ VE KORPORATİZM

Toplumsal eşitsizliğin temelinde yatması nedeniyle Sovyetler Birliği özel mülki-yetin yerine kamu mülkiyetini getirmiştir. Stalin'in parti yönetimine gelmesinden sonra 1928-1929 yıllarında önceden özel mülkiyette olan topraklar kamu mülkiyetine geçirilmiş, bir başka deyişle kolektifleştirilmiştir.

Bunun yanı sıra köylülere evlerinin yanında küçük bir bahçe tutma ve az miktarda hayvan yetiştirme hakkı tanınmıştır. Ortak tarımda bir yandan **sovhoz denilen devlet çiftlikleri öte yandan kolhoz denilen tarım kooperatifleri** bulunmaktaydı. Kolhozlar ürünlerin merkezi yönetimin belirlediği fiyatlar üzerinden ilgili kamu kuruluşlarına satardı. Bir kolhozun planlanandan daha fazla ürün elde etmesi durumunda bu fazlayı kolhoz üyelerine dağıtma hakkı vardı.

Korporatizm Liberalizm ve Marksizm'e karşı, hem serbest piyasadan hem de merkezi planlamadan uzak durmayı hedefleyen üçüncü bir ekonomik sistem olarak ortaya çıkmıştır.

Korporatizm, lonca yapısına benzer şekilde kurulan ve sağ totaliter rejimlerde yaygın olan ekonomik sistemdir. **(DS 2015)**

Genel olarak korporatizm serbest piyasa ekonomisi ile Sovyet tipi ekonominin eleştirisi sonucu ortaya çıkan totaliter rejimlerde yaygın olarak görülen ekonomik sistemdir. **(DS 2016)**

BİR KONFEDERALİZM ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

AVRUPA BİRLİĞİ FİKRİ NASIL DOĞDU?

Avrupa'da bir birlik kurulması fikri geçen yüzyıllarda **Dante, Comenius ve Immanuel Kant** gibi birçok düşünür, sanatkar ve devlet adamı tarafından benimsenmiş ve geliştirilmeye çalışılmış, ancak bu konuda ciddi adımlar 2. Dünya Savaşı'ndan sonra atılmıştır.

Avrupa'da bir birlik kurulması fikri, geçen yüzyıllarda **Dante, Comeni, Kant, Monnet, Schuman** gibi birçok düşünür, sanatkar ve devlet adamı tarafından benimsenmiş ve geliştirilmeye çalışılmıştır. **(DS 2015)**

Avrupa Ekonomik Topluluğu 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile 6 ülke tarafından kurulmuştur.

AB'nin temellerinin atıldığı **9 Mayıs, Avrupa Günü** olarak kutlanmaktadır.

Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren **MAASTRİCHT ANTLAŞMASI** "Avrupa Birliği Antlaşması" olarak nitelendirilmiş ve bu antlaşma ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. **Bu anlaşmayla Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliğine dönüşmüştür. (DS 2016)**

AVRUPA KONSEYİ: 1949 yılında kurulan ve Avrupa ülkeleri arasında siyasi dayanışmada çok önemli bir aşama teşkil eden kuruluştur. (DS 2016)

AVRUPA BİRLİĞİNİN YAPISI VE KURUMLARI

AB Kurumları, Topluluğun temel yapısını teşkil eden Konsey, Komisyon, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD), Sayıştay ve danişsal rol üstlenen Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesidir.

Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesinin karar verme özelliği yoktur. (DS 2016)

AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ

Daha önce Bakanlar Konseyi olarak bilinen **AB Konseyi**, Avrupa Birliği'nin merkezi karar verme otoritesidir ve bu nedenle yasama yetkisini elinde bulundurmaktadır. **Konsey her üye devletin hükümetini temsil eden Bakanlar düzeyinde oluşmakla birlikte**, ele alınacak konuya göre ilgili bakanların görev alanına göre adlandırılmaktadır. **(DS 2015)**

AB Konseyi, Avrupa Birliği'nin merkezi karar verme otoritesidir ve bu nedenle yasama yetkisini elinde bulundurmaktadır.

AVRUPA KOMİSYONU

Avrupa Birliği'nde yürütme yetkisi, antlaşmalar uyarınca Komisyonda bulunmaktadır. Başkan ve üyeler (komiserler) üye devletler tarafından 5 yıllık bir süre için atanmakta ve Komisyon'da her ülke bir üye ile temsil edilmektedir. Komisyon Baş-kanını Avrupa Konseyi ağırlıklı çoğunlukla tayin etmekte; Avrupa Parlamentosu da bu tayini onaylamaktadır.

AVRUPA PARLAMENTOSU

Avrupa Birliği'nin "*demokratik denetim organı*" olan **Avrupa Parlamentosu (AP)**, Konsey ile Komisyon arasında paylaşılmış olan yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasını denetlemek amacıyla kurulmuştur. Başlangıçta "Avrupa Parlamenterler Meclisi" olarak adlandırılan Parlamento, önceleri üye ülkelerin ulusal parlamentolarından oluşurken, Haziran 1979'dan bu yana üye ülkelerde Avrupa Parlamentosu için ayrı seçimler düzenlenmektedir.

Avrupa Birliği'nin "demokratik denetim organı" Avrupa Parlamentosu'dur. Avrupa Birliği kurumları içinde doğrudan halk tarafından seçimle belirlenen tek organdır. (DS 2016), (DS 2015)

AVRUPA TOPLULUKLARI ADALET DİVANI

ATAD, AT Hukukunun gelişmesinde önemli rol oynayan ve AB'yi diğer uluslararası örgütlerden ayıran supranasyonelliğinin en temel unsurlarından biridir. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD), Parlamento gibi ulusal devletlerdeki sis-

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

KARŞILAŞTIRMALI SİYASAL SİSTEMLER

temlere benzer bir başka mekanizmadır. ATAD'ın yargı yetkisi demokratik politik sistemlerde bulunan süreçlere karşılık gelir ve ATAD Topluluk Hukuku'nun uygulanmasından sorumludur.

SAYIŞTAY

Sayıştay Avrupa Parlamentosu'nun girişimiyle 1975 yılında Brüksel Antlaşması ile kurulmuş, 1977 yılında faaliyete geçmiştir. Her bir üye ülkeden Konsey tarafından 6 yıl için atanan toplam 27 üyeden oluşur. Temel görevi, AB bütçesinin doğru bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Avrupa Birliği "Eurobarometer" adlı bir kamuoyu araştırma programıyla Avrupa Birliği'yle ilgili çeşitli konularda Avrupa vatandaşlarının görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.